

ТРИЗНЕВИК: REVUE UKRAÏNIENNE: TRIZNEVIK UKRAÏNIENNE

Число 12 (118), рік видання IV. 1 квітня 1928 р. Ціна 3 фр. (Prix 3fr.)

Париж, неділя, 1 квітня 1928 року.

В цьому числі «Тризуба» найде читальник дуже важливу для нас звістку: рішення комісії, а потім і Викон. Ком-ту 2-го Інтернаціоналу в справі погромів на Україні.

З цієї замітки видно, що вніс цю справу до 2-го Інтернаціоналу російський ес-д. п. Абрамович, що за відому резолюцію укр. с.-д. партії в справі вбивства Головного Отамана Симона Петлюри вимагав виключення цієї партії з 2-го Інтернаціоналу.

Нині комісія останнього не тільки визнала безпідставність обвинувачення Симона Петлюри і українського уряду в погромах, а навіть ясно в кінцевому слові свого голови відомого бельгійського соціал-демократа Дебрюкера, висловила своє співчуття до нашого визвольного руху.

Сам п. Абрамович, очевидно, як дисциплінований соціаліст, не тільки взяв назад свій внесок про виключення української с.-д. партії з 2-го Інтернаціоналу, а й сам приєднався до резолюції. Мало того, повернувшись з Цюриха до Парижу, він прочитав доклад, зміст якого подає наш співробітник в цьому ж числі і до висновків якого ми не можемо не приєднатися.

Цей поворот у відношенню до нас 2-го Інтернаціоналу і навіть таких ворожих нам діячів, як п. Абрамович, є надзвичайно важливим фактом.

Паризький процес Шварцбарда, не дивлячися на виправдання вбивці, вже показав нам яскраво, що опінія всього громадянства поза-соціалістичного була на нашому боці. Певедінка великої французької преси ясно про це свідчила.

Але яскраво проти нас була настроена преса соціалістична, і от новий вирок комісії 2-го Інтернаціоналу при відомій дисциплінованості соціалістів міняє на нашу користь і всю соціалістичну думку.

Нині, принаймні у Франції, ясно залишаються проти нас—кільки підкуплених газеток сумнівного характеру та фанатична жидівська преса, яка й досі прославляє свого Тореса.

«Правда перемаже!», — такий був девіз Яна Гуса, і цей девіз могли б написати на своїх знаменах всі ті, хто бореться за праве діло.

Наша правда перемагає і весь бруд ганебних наклепів потроху забудеться, а в історію, не тільки нашу національну, а й у загальну, ввійде чистий і не заплямований образ великого борця за визволення України — Симона Петлюри.

Можемо до цього додати тільки одно: ніщо само собою не робиться і, коли 2-ий Інтернаціонал прийшов до своїх висновків в справі погромів, ми цьому мусимо завдячувати представникам української соціал-демократії в 2-му Інтернаціоналі, які, очевидно, зуміли розбити всі брехні і подати той матеріял і ті аргументи, які для того були потрібні.

Казімір Делямар і сучасна французька міжнародня політика.

В двох останніх числах нашого журналу читальник знайде оригінальний документ: мемуар французького сенатора, члена Академії, Делямара в справі навчання історії. Цей мемуар одкриває перед французами існування «забутого історією народу», народу українського. Повторення у французьких школах концепції російської, яка абсолютно ігнорує історію нашого народу і передає всі факти в дусі московському, тільки посилює, на думку автора мемуару, ідею панславізму, або по-просту московську експанзію. Делямар на рідкість ясно розуміє цю небезпеку і своїм мемуаром застерігає від неї Францію. Але це було в... 1869 році. Після того перейшло багато подій, Франція зазнала страшну руїну 1870-71 років, і жила довгі десятиліття аж до блискучої перемоги 1918 року в страшному напруженні, чекаючи раз у раз повторення тієї ж катастрофи. Проти свого ворога — нової німецької імперії їй треба було найти надійного союзника. Таким союзником, натурально, уявлялася Росія.

Де вже там було розбіратися у внутрішніх відносинах Росії, не до критики було французьким політикам і, забувши пораду Делямара, вони, як святому письму, вірили московським історичним концепціям,

не боючися більше ні панславізму, ні московської експанзії. Безоглядне русофільство панувало у французьких колах ще до недавна...

Але часи потроху міняються і в цьому ж таки числі нашого журналу поруч із документом Делямара, читальник знайде звіт про те, що пише сучасна французька преса про Україну. Оскільки індиферентна, або навіть ворожа була ця преса в 1919 р. і дальших роках, остільки все більше і більше починає вона виявляти цікавість нині. Не зупиняючися на деталях та відсилаючи читальника до відповідної статті, ми звернемо тут увагу тільки на той факт, що, крім звичайних журналістів, за нашу справу сказали авторитетне слово своє такі видатні представники франц. науки, як Жан Брюн, і такий поважний політичний діяч, котрого однаково вважають і праві, і ліві, як сенатор Франсуа Марсаль, бувший голова ради міністрів і один з кращих фінансистів Франції. Але особливо цікава по силі свого переконання стаття п. Емануїла Евена, недавнього голови муніципальної ради Парижу, депутата, члена комісії, по закордонним справам. В партійному відношенню це є людина центру з певним ухилом наліво, людина дуже обережна і розважлива. Висловлюючи яскраву симпатію до України цей депутат безперечно мусів знати, що такий його виступ не зустрінє заперечень у керуючих кол та знайде співчуваючу громадську опінію, цього дійсного «суверена» Франції, до якого особливо мусить бути уважним депутат Парижу, ставлячи до того свою кандидатуру на нові вибори 1928 року.

Не переоцінюючи вищенаведених фактів, ми все ж можемо твердо сказати, що Франція знов починає зміняти свою опінію що-до України і Росії, і то в напрямку ідей Делямара.

Чим пояснюється ця зміна?

Перш за все, коли в 1919 р. ще були у когось сумніви, нині майже всі серйозні політики розуміють важливість і реальність проблеми незалежності України. Так само, не дивлячися на всі зусилля московських політиків, антибольшевицького табору, переконати Європу, що от-от повернуться вони назад і знов відродиться стара, велика російська держава — ніхто цьому вже не вірить.

З другого боку, що-до Франції, то її міжнародні завдання після війни значно змінилися. Німеччина після розпаду Австро-Угорської імперії, після її розброєння, після значного зменшення її кордонів і позбавлення колоній не може бути тим жупелом, який вічно загрожував Франції до 1914 г. До того ж миролюбиві настрої, здається, опановують значною частиною німецького народу, а політика Локарно і Ліги Націй довела до певного зближення між Німеччиною і Францією. Оскільки ж остання все ж має певне недовірря до свого недавнього ворога і певні побоювання за майбутнє, вона не зможе шукати собі проти нього союзника в образі Росії. Не говоримо вже про нинішню ССРСР, яка є ворогом не тільки Франції і Англії, а і взагалі всього цивілізованого світу, але й та Росія, яка може прийти після большевиків, не є надійним другом Франції, оскільки б остання мала шукати собі спільника проти Німеччини.

Раніше до 1914 р. Росія і Німеччина були сусідами і той антаго-

нізм між ними, який був так влучно використаний Францією, засновувався на їх «добросусідських» суперечках. Нині між ними повсталася нова держава, — Польща, саме існування якої наближає їх між собою, єднає їх в одній спільній ненависті до цього воскреслого з мертвих колишнього ворога, якого вони, здавалося їм, давно вже забили на смерть. Навіть тепер Німеччина ніяк не може розірвати з СРСР, не дивлячися на страшну небезпеку діяльності 3-го Інтернаціоналу для неї самої, не дивлячися на такі ганебні факти, як заарештування, очевидно, ні в чому неповинних німецьких інженерів в Донбасі.... Саме, в час перепалки між Чичериним і Штреземаном з приводу арештів в Донбасі — в Женеві граф Бернсдорф твердо підтримує на комісії по підготовці розбрювання провокаційну політику совітського делегата Літвинова.

Дивлячися у майбутнє, можна сподіватися, що Франція і Німеччина все ж найдуть способи мирного співжиття, але коли цей оптимізм не справдиться і війна між ними стане неминуча, Франція раз на завжди мусить зрозуміти, що на Росію вона більше рахувати не може. .

Їй треба шукати інших чинників, які б піддержували європейську рівновагу і загальний мир. Очевидно ці ідеї робляться все більш ясними й для де-яких французьких політиків. Не безпідставно міркують вони, що незалежна Україна, не виявляючи жадних імперіялістичних змагань, маючи у себе вдома все необхідне для свого економічного розвитку, зробиться не останнім чинником європейської міжнародньої рівноваги. В усякому разі симпатії французьких політиків потроху переходять до України і будемо сподіватися, що незабаром ідеї Делямара стануть ідеями офіційної Франції. Адже ж ця офіційна Франція вже стала була на цей шлях і першою визнала Україну в 1917 р., надіславши нам свого представника ген. Табуї.

Не один сучасний француз пишається тим, що в своєму минулому його країна прагнула до визволення всіх народів від гніту. Для деяких народів сучасної Європи Франція дійсно відіграла цю роль і принесла їм визволення і власну державність. Нам Франція поки що нічого реального не дала, крім гостинності для нашої еміграції. Але наша упертість в одстоюванні своїх національних змагань, довга кривава боротьба за визволення, майже казковий розвиток українського національного руху не можуть не зацікавити і не приваблювати до себе уваги і симпатії французів, яким є близька ця визвольна ідеалістична боротьба. Самі наші страждання, які з такою силою розкрилися в часи ганебного процесу перед опінією цілого світу і особливо Франції, довели остаточно всім, що це не є штучний рух, що в кроєї і стражданнях він народився та що сама стихія народня керує ним.

«Забутий історією народ» за ці роки показав всім, що він живе і буде жити.

О. Ш.

Україна - французька «інтрига».

(Кінець) *)

Історія нас вчить, що Рюрик зовсім не був основником Російської Імперії і що Великий Новгород, якого цей норманський ватажок здобув, в 864 році, ніколи не був її першою столицею.

І це тому, що нащадки Рюрика, які осіли у Києві були в кінці кінців знищені московськими пановниками і тому, що Новгород, що зробився бігом X століття незалежною слов'янською республікою, був завше в стані вічної війни з тими самими пановниками, які с и л о ю приєднали його до Московії в 16 столітті після того, як до щенту зруйнували його в 15 ст.

І це вважаючи на це, Петербурзький уряд поставив в Новгороді в 1862 році пам'ятник на честь ніби то тисячеліття засновання російської імперії Рюриком, бо цей, прибувши зі Скандинавії, саме в 862 році, з'явився під стінами цього міста.

Чому ж це Петербурзький уряд ігнорує так публічно місто Москву? А це тому, що він знає краще ніж хто інший, що Московія не є слов'янська земля і що, бажаючи здобути собі в очах Європи слов'янське походження, він мусить мати коліскою своєї імперії слов'янське місто.

Новгород цілком відповідає цій умові і тому і був зужитий щоб, обдурити Європу, хоча фактично це місто лише 300 літ тому було анексовано Москвою.

Далі історія нас вчить, що князівства руські засновані нащадками Рюрика серед наддніпрянських слов'ян, яких ми називаємо сьогодні рутенцями, також не могли ніколи числитися зародком сучасної російської імперії і що місто Київ, головний то осередок їхньої могутності, не міг бути в жадну епоху свого існування почислений за столицю тої держави, що зрештою зробилася російською імперією.

І це тому, що князі руські ніколи не переставали воювати з князями московськими і що Київ, як і Новгород, не раз бував здобутий і сплюндрований останніми. На згіт тому, що московські володарі за допомогою татар, яких вони були васалами, завше старалися підбити під себе князівства руські, і ніколи, навпаки, не були завойовані цими останніми.

Але не вважаючи на все це, Петербурзький уряд підтримує цілком протилежну історичну доктрину.

Історія учить нас також, хто були справжні основники російської імперії і вказує місце її народження.

Це місце є береги Москви і Клязьми, а цими основниками були Юрій Долгорукий та Андрій Боголюбський на призиві Китаї, які близько середини XII століття заснували князівство Суздальське зі столицею Володимиром і збудували місто Москву.**)

Роля Московії з'ясувалася з самого початку її засновання, а саме: війна і знищення придніпрянських слов'ян, що називаються зараз рутенцями і через них експанзія на Захід.

І цю роль вона щиро виконувала. По Дніпрові прийшла черга на Вислу, а за Вислою мають піти Карпати, Дунай і Босфор, як що роз'єднана Європа не зверне увагу на цю справу. Таке точно встановлення справжнього походження російської держави є найважливішою річчю в курсі історії.

Але історія нам ще покаже, що ще в XIII стол. велика більшість москвинів були поганцями, мусульманської чи юдейської віри і говорили не слов'янськими мовами. Більшість населення приймала слов'янський діалект, з якого походить російська мова лише разом з християнством. А з цього виникає, що москвини не є слов'янського походження.

Нарешті ми бачимо, що Польща і Велике Князівство Литовське добро-

*) Див. «Тризуб», ч. 11 (117).

***) Народи, що заселяли ці місцевості, походили з трьох фінських і племен, що називаються: Вєсь, Мерь і Мурома...

вільно об'єднуються близько цього-ж 14 ст. і що об'єднані сили поляків, литовців і рутенців продовжують безупинну боротьбу проти москвинів— боротьбу, що, здавалося, мала б закінчитися з відомим третім поділом Польщі, але яка mimo того продовжується перед нашими очима.

І в дійсності в той час, як в середині російської імперії рутенці, литовці і поляки стогнуть під ярмом завойовника, на зовні її ще залишилися руські, що мають бути завойовані...

Всі ці завойовані народи, що належать до аріо-європейської раси і плекають індивідуальну культуру мають маркантну відразу до москвинів, що репрезентують туранську расу і комуністичну культуру.

Історія України в дійсності цілком забута, бо її викладають як спільну з історією Московії. Відділення рутенців від москвинів буде тим самим одним ударом, що розіб'є всі зв'язки, що з'єднують останніх з слов'янськими народами».

Далі Делямар наводить реєстр важніших історичних фактів, що на його думку мають бути включені в програм навчання історії по французьких школах і закінчує слідуочими словами:

«Це резюме може бути значно скорочене, але ми лишаємо його поширеним тому, що при заведенні нового способу навчання треба бути дуже ясним.

В усякому випадку воно може бути зведене до 7 пунктів, в яких вже є цілком неможливо, щоб з ними не згодилися і які можуть бути зведені в 15 рядків.

В заключення ми не вимагаємо иншого, як включення цих рядків в програм.

Сенат може викликати це включення одним словом, і я вірю, що з огляду на високий патріотизм пп. Сенаторів, це слово буде сказане.

Таким чином буде зруйноване це фальшиве нагромадження історико-політичних фактів, для побудовання якого Московія вижила ціле століття.

Ця хиба буде усунута, бо професори історії будуть покликані визнати різницю між рутенцями і москвинами і схарактеризувати деструктивну роллю останніх в Європі, бо імперія їх не має иншого права на існування, як «грабунок».

Хворий Делямар не зміг підтримати своєї петиції і вона не була принята сенатом, але для нас українців це не має великого значіння. Коли б вона і була принята, то все одно катаклізми, що стрясли в ті роки Францію мали б, не зважаючи ні на що, диктувати її політику зближення з Росією. Для нас важно инше. Важно те, що ми маємо перед собою не твір вченого, що після довголітніх студій вибодить ту чи иншу теорію, яку инший вчений може підтверджувати, або спростовувати з тим же успіхом, а маємо живого свідка, який mimo всіх наукових даних просто говорить нам, що за часи його молодости «кожна людина в Європі знала різницю між «Русью і Москвою». Нехай російська наука, змобілізувавши всі свої червоно-білі сили, доводить, що не всі сіторичні твердження Делямара є справедливі, але жадна Академія Наук не зможе нічого закинути людині, яка говорить: я бачив то на власні очі. Не дивлючися на де-які помилки автора, цей твір і зараз вражає нас широтою своїх філософсько-історичних поглядів.

Твори Делямара були давно відомі нашим вченим, і я сам довідався про них від графа Михайла Тишкевича якому за цю вказівку мушу скласти сердешну подяку. Але дуже шкода, що особи, більш покликані

до того, ніж звичайний журналіст, не використали їх вже раніше, а особливо в році 1918, коли це могло послужити нам могутньою зброєю проти наклепів ворогів. Звичайно це можна пояснити лише тим, що книжки його є великим раритетом.

Мих. Єремів.

Французька преса про Україну.

Під час процесу французька преса виявила багато інтересу до нашої справи, і треба признати, що в більшості своїй преса ця була для нас прихильною, або принаймні не-ворожою. Тепер газети не можуть, звичайно, віддавати стільки місця нашій справі, але все ж годиться зауважити, що в останні часи, особливо після процесу, тут на заході починають більше і глибше розуміти вагу української проблеми. Про це свідчать ті досить численні повідомлення і замітки про становище на Україні, які з'являються в пресі; ці замітки, які друкують часом в дуже впливових газетах паризьких та провінційальних, свідчать, що автори їх уважно слідкують за подіями на Україні і дають їм оцінку, до якої ми часом можемо цілком приєднатися. Такого рода замітки, а також статті з'являються в таких газетах як «Le Temps», «Journal des Debats», «Gazette de Lausanne», «La Metropole» (велика газета в Антверпені), «Courier de Genève», «Petit Niçois», «Journal de l'Est», а також в других численних французьких провінційальних газетах.

Наводимо тут, як приклад, кілька таких заміток. В цілому ряді французьких газет, а також у впливовій швейцарській газеті «Gazette de Lausanne», з'явилася в кінці січня замітка під заголовком «Економічний саботаж загрожує соєтській владі на Україні»; в цій замітці ми читаємо:

«Згідно інформаціям, одержаним з Харькова, соєтський уряд з нагоди десятої річниці існування Чеки (ГПУ) на Україні випустив відозву, в якій говорить, що таємні контр-революційні організації своїм саботажем в економічному життю не дають можливості встановити спокій в краю і закріпити соєтський режим. Ця економічна контр-революція так само небезпечна для соєтської влади, як і збройна контр-революція».

Економічна криза на Україні під соєтським пануванням взагалі дуже цікавить пресу. Так замітка під заголовком «Становище на Україні» була надрукована в дуже багатьох французьких, швейцарських та бельгійських газетах.

«Вже давно, — говорить в цій замітці, — в СССР влада примушена була відмовитися від системи реквізиції на селах необхідних для міста продуктів, і обмін сільської сировини на фабричні вироби робиться через посередництво кооперативів. Але вже багато разів зауважено було, що селяне не задоволені наслідками цього обміну.

Це невдоволення особливо відчувається на Україні і головним чином походить від того, що кооперативи не в стані доставити необхідний для села крам. Утруднення ці в постачанню фабричних виробів спричиняються до того, що селяне не хочуть доставляти свої вироби місту і що утворюється тяжка для країни ситуація. Большевицьку владу дуже непокоїть таке становище. Тимчасом влада не рішається силою примушувати селян збувати свої продукти, як колись (це писалось в середині січня, але тепер, як відомо, большевики починають повертатися до системи примусу. М.Ш.). Як що і надалі у кооперативів не буде вистарчати фабричних виробів, селяне не даватимуть збіжжя і ситуація в краю буде дуже тяжка» (що вже і сталося М.Ш.).

В десятих числах березня з'явилася дуже поінформована в укр. справах замітка в де-яких французьких та бельгійських газетах; приводимо тут витяги з неї:

«Як відомо в 1920 році український національний уряд примушений був, під натиском червоної армії, покинути терен України і з закордону продовжувати боротьбу проти окупантів-большевиків. Виявляється, що діяльність цього уряду дуже непокоїть совіцьку пресу в Харькові. «Пролетарська Правда» надрукувала недавно статтю під заголовком «Петлюрівські таємниці», в якій з обуренням передається зміст промови виголошеної на одному з'їзді політичної еміграції п. А. Лівичьким, теперішнім президентом Української Народної Республіки. Цей офіційний орган комуністичної партії дуже занепокоєний тою активністю, яку виявляє закордоном український національний уряд, а також його систематичною працею, його близьким контактом з народами Кавказу, Дона і Кубані. «Пролетарська Правда» побоюється навіть, щоб все це не привело до сильного сепаратистичного руху, в наслідок якого не тільки Україна, але й Кавказ, Дон і Кубань відділилися б від ССРСР.»

«Можна з певністю сказати, що побоювання комуністичного часопису поділяються впливовими большевицькими колами в Харькові».

Далі в тій же замітці згадується про внутрішню совіцьку позику, яка провалилася на Україні. З цього приводу ті ж газети пишуть:

«Виходить, що український селянин має дуже мало довіря до совіцької влади».

До цієї замітки, що з'явилася в багатьох газетах, «La Metropole» (велика бельгійська газета) додає:

«Як бачимо українське питання не перестав бути актуальним. Хоч совіти і проголосили незалежну радянську українську республіку, але їх надія обдурити таким чином народ, який прагне бути вільним, не здійснилася».

В дуже багатьох газетах буга надрукована стаття впливової людини сенатора Франсуа Марсала, бувшого голови ради міністрів і міністра фінансів, під заголовком «Une crise chez les Soviets». В цій статті автор, між иншим, пише:

«А що буде завтра? Рух відокремлення, який почався десять років назад, чи не буде він продовжуватися: Україна, Кавказ, певні частини Сибіру, хіба не будуть вони змагатися позбавитися від московської тиранії, як тільки почнуться заворушення, які позбавлять цю тиранію частини її терористичних засобів».

Як відголосок процесу з'явилася стаття п. Жана Брюна, члена Франц. Академії Наук, відомого ученого і старого прихильника України; стаття його появилася в франц. колоніальній (індокитайській) газеті. Автор аналізує докладно і дуже прихильно книжку проф. О. Шульгина «L'Ukraine et le sachemare rouge» і підкреслює велике значіння проблеми незалежності України.

Також дуже докладні і прихильні статті про Україну з'явилися в «Revue Diplomatique» і в газеті «La Croix» за підписом відомого журналіста п. Еміля де Фремері.

Найбільш докладно і з повним розумінням викладено українську справу в статті п. Евена, депутата від Парижу, бувшого голови паризького муніципалітету. Ця стаття під заголовком «Україна і проблема східної Європи» з'явилася в багатьох франц. газетах, а з окрема в такому важливому органі, як «Journal des Debats». Автор статті зазначає, що велика війна 1914-1918 р. принесла особливо багато змін в тих країнах, що склалися, як Австрія та бує Росія, з різних народів; на місце їх поєстали нові незалежні держави. До війни у Франції більш менш були в курсі внутрішніх справ Німеччини та Австрії, але абсолютно були непоінформовані в цьому відношенні щодо Росії.

«Ми не знали, що різні народи вели там героїчну боротьбу проти деспотичної царської влади. Ми більш менш знали про страждання Польщі завдяки еміграції, що перебувала в Парижі, але щодо України і народів Кавказу, нам це було невідомо майже зовсім».

Після війни Австрія перестала існувати, як велика держава і Франція в своїх власних інтересах і в інтересах справедливості підтримувала і підтримує змагання Югославії до об'єднання підденних слов'ян, як рівно ж самостійну Чехію. Таке становище займає Франція щодо Австрії. Але щодо сходу Європи і особливо щодо України, питає автор

«Чи дійсно французька опінія була зовсім невідповідна до подій, як і рішуче показали стремління українського народу створити незалежну державу?»

У відповідь на це автор дає дуже цікаву історичну справку про взаємовідносини Франції і України в минулому:

«Всім добре відомо, що року 1051 король Франції Генріх I одружився з Ганною, дочкою великого князя Київського Ярослав, могутня феодална держава якого, організована подібно до держави Карла Великого, розпалася скоро після його смерті під натиском монгольських варварів. На розвалинах велик. князівства Київського повстали нові держави, з яких одна, а саме Московська, зуміла перебрати на себе саме ім'я Київської держави — «Русь», яке пізніше перетворилося в «Росію». Чи не так колись назва Римської імперії перейшла, після її розпаду, до одної з її провінцій, до Румунії?».

«Пригадаймо, що в XVII столітті Левасер де Боплан, славний інженер французький, зробив один з найкращих описів України і склав її мапу. В XVIII столітті численна українська еміграція на чолі з гетьманом Орликом, який заступив гетьмана Мазепу, знайшла гостинний прийом у Франції, звідки Орлик продовжував почату Мазепу боротьбу проти Росії».

«Наполеон I дуже цікавився змаганнями українців і надавав цьому питанню велике значіння».

Далі автор згадує про мемуар французького сенатора Казіміра Делямара, який був представлений сенату в 1869 р. і в якому широко було поставлено українське питання. Після 1870 року, шукаючи захисту проти Німеччини, Франція стала вбачати в Росії сильного спільника для майбутньої боротьби; розпад Росії після революції 1917 року був абсолютною несподіванкою для Франції так само, як і повстання Української держави поруч з іншими. Але в скорім часі Франція, як і Англія, визнала Українську республіку і послала туди свого представника ген. Табуї, який виявив велику прихильність до українського визвольного руху. Автор нагадує, що Україні прийшлося переживати большевицьку навалу і український національний рух, рух цілком демократичний, був придавлений.

«Але чи дійсно Українська держава, як а в 1917 році повстала так несподівано для нашої дипломатії, зникла на завжди? Український національний рух, який, здавалося, був переможений військовою силою, вийшов в результаті побідником в боротьбі: большевики не могли нічого другого зробити, як тільки проголосити українську незалежну радянську республіку в надії, що їм вдасться обманути українських патріотів в їх змаганнях. Але тепер большевики змушені силою українського національного руху робити справжні уступки українським націоналістам».

«Розпад старої Росії приніс життя багатьом пригнобленим народам. Розпад СРСР покличе до життя багатьох народів, які не могли ще визволитися остаточно в 1917-1920 р. Поміж цих народів Україна покликана грати першу роль: її 37 мільйонів населення складають сильний народ; коли він відвоює своє право на життя, він не дозволить більш нікому управляти собою проти своєї волі».

Такий виступ видатного і поважного франц. політичного діяча являється симптоматичним фактом і показує, що громадська опінія Франції, дійсно, починає розуміти вагу української справи і ставиться до неї з симпатією.

М. Ш.

3 міжнароднього життя.

— Польські вибори. — Угорські оптанті.
— Хліборобський інтернаціонал. — ССРСР і Чехословаччина, — Вірний друг. — Совіти й монархи. — Совітське золото.

Одбулися польські вибори — 4 березня до Сойму, 11-го до сенату. Значіння цих виборів було неконечне більше за звичайні парламентські вибори. Вони були кінцем першого етапу нового періода політичного життя молодій польській республіки, що розпочався збройним виступом маршала Пілсудського у травні 1926 року. Як відомо, перемогши своїх противників, марш. Пілсудський не став диктатором, але під його провідом, спочатку моральним, потім реальним, нова влада заспокоїла населення, оздоровила, як могла, політичне життя країни, і нарешті в нормальний по закону термін призначила вибори до нового парламенту, даючи тим населенню Польщі можливість вчинити свій суд над усім, що сталося.

Народній вирок був блискучим виправданням чину марш. Пілсудського. Заснований майже перед самими виборами безпартійний блок спів-

праці з урядом по кількості мандатів вийшов із виборів і до Союму і до сенату першим, а його головні противники — національні демократи, партія Пяст та клерикали — з найбільшого політичного угруповання перетворилися в одно з найменших. Збільшилися у числі також польські соціалісти й радикали, що завжди підтримували марш Пілсудського, хоч іноді словесно наче б то й шли проти нього. —

Програм крайніх націоналістів та клерикалів, перемога урядового блока, соціалістів та радикалів роблять таке враження, ніби настрої польського народу перемістилися наліво, і що з новим парламентом треба чекати більшого радикалізму в соціальних справах. Це не відповідає дійсності. Ці настрої існували в польському народі за весь час минулого парламенту; вихід їм було дано два роки назад виступом марш. Пілсудського і потім — чинністю його влади. Тому, тепер можна чекати лише продовження тої самої лінії політики в усіх площинах державного польського життя, яку було встановлено в травні 1926 р. Тільки лінія ця, базуючися на цей раз не тільки на інтуїції марш. Пілсудського, а й на народньому голосуванні, мусить придбати більше стабільне та яскраве виявлення.

Цілком відокремлений інтерес представляють наслідки виборів серед національних меншостей. Програмові й тактичні помилки, зроблені представництвом меншостей в парламенті і за його стінами, в самій Польщі, і за її межами, непланова й розкидана його робота й поведінка дали в результаті розбиття на дрібні угруповання в складі кожної національності і потягли за собою зменшення й кількості мандатів всіх меншостей.

Аналізу цих наслідків що-до українського парламентського представництва буде присвячено рядки в ньому місці. — Тут вкажемо лише на те, що сталося в росіянах. Росіяне на цей раз йшли самостійно із своїм списком, бо ніхто з меншостей не хотів їх взяти до спільного списку. До них пристали так звані москвофіли з Галичини, і вони настільки були цим захоплені, що написали до російських газет в Парижі ще до дня виборів: — За рускій списокъ голосуєть все русское население польскихъ кресовъ. — І це правда: мабуть таки за цей список голосували всі, які єсть в Польщі росіяне, бо вони дістали один мандат у Пінській окрузі. Список був загально-державний, першим у ньому стояв такий Король, галицький москвофіл. Король органічно не може представляти пинчан, православного населення сумежної білорусько-української смуги, бо він просто абсолютно не знає про них нічого, а до того він і не говорить по російськи. На нього натискають, щоб він одмовився аби представництво перейшло до когось иншого, а він не хоче... До сенату росіяне не дістали ані одного мандату.

***

На останній сесії Верховної Ради Ліги Націй знову розважалося питання про так званих угорських опантів. Справа така. Згідно Трианонському договору майно тих угорців з тих територій, які перейшли від Угорщини до Румунії, які не захотіли стати румунськими підданими, а залишилися угорськими, не могло бути Румунією ні конфісковане, ні секвестроване. Тим часом у 1919 році в Румунії переведено було радикальну земельну реформу і землі великих власників, в тому числі угорських опантів, перейшли до селян за невисоку примусову оплату в леях. Леї скоро після того втратили мабуть 90 відс. своєї колишньої вартости; і перед власниками встала перспектива майже дурно втратити свої колишні землі. Угорці звернулися тому до арбітражного суду, встановленого для аналогічних випадків, вказаним Трианонським же договором з представників сторін та інших держав. Румуни, занепокоєні тим, що суд, базуючися на формальних воєнних документах, присудить угорським опантам непосильно великі для сучасних власників землі — селян — суми, одкаликали свого суддю і зробили самий суд неможливим. Справа перейшла тоді до Ліги Націй, себ-то до її Верховної Ради. Мар'ю дбали великі держави, щоб знайти якийсь компроміс. Угорці стояли на тому, що Румунія мусить платити, а румуни говорили, що ради інтересів угорських опантів вони не можуть покласти на плечі

селян колосальний тягар грошовий, бо це загрожує народними закслотами а може й революцією. Верховна Рада прийняла було вже раз минулого року рішення, згідно якому Румунія мала право робити яку хотіла, земельну реформу, а угорські опанті мали задовольнитися тим, що дістали за землі румунські власники. Цього рішення не визнала Угорщина. На останній сесії запроповано було повернути усю справу до арбітражного суду. Але цьому рішучо спротивилася на цей раз Румунія, побоюючися, що суд присудить таки з неї вказану вище винагороду. Нарешті спинилися на компромісній резолюції, але й на цю резолюцію Румунія не дала офіційної згоди, і вся справа знову встане на майбутній сесії, що відбудеться ближчого літа.

Нам українцям треба дуже пильно слідкувати за цією справою. бо не виключено, що й в нашому майбутньому повстануть, коли не зовсім такі то дуже аналогічні справи.

***

Од самих початків існування незалежної Чехословаччини головну роль в її життю й законодавстві грала чеська хліборобська партія, що має назву — *Venkovska republikanska strana*, — що по українськи приблизно значить — Селянська республіканська партія. Спочатку до неї входили ще середні та дрібні, — справедливі чеські хлібороби, республіканці та демократи. Партія ця багата, численна, прекрасно організована, завжди була єсть і зараз центром урядової коаліції в країні, чи то лівої з соціалістами, як то було раніше, чи то правої з буржуазними партіями, як то єсть сьогодні. — Партія наша, — сказав якось лідер її, прем'єр міністр Швегла, — в опозиції не була, не буде і не може бути. Без неї не можна і скласти уряду і вона завжди буде урядовою партією, бо розуміє усе значіння хліборобського голосу в державних справах, розуміє й значіння власної держави для селянства Чехословаччини.

Але цією роллю партія обмежитися не хоче. Вона з ініціативи свого лідера, давно уже змагається поширити свої думки і свої настрої за межами Чехословаччини, увійшовши в контакт з хліборобськими угрупованнями інших країн. На початках то були партії слов'янських держав, що утворили між собою всеслов'янський контакт: Чехословаччина, Польща, Сербія, Болгарія. Тепер партія ваяла на себе ініціативу організації всесвіднього хліборобського інтернаціоналу. На заклик її одгукнулося уже багато країн: Естонія, Фінляндія, Румунія, Голандія, Швейцарія, не кажучи про слов'янські країни. Можна тому гадати, що в скорому часі, мабуть у Празі відбудеться конгрес аграрних партій, що зачнуть реальну працю по організації європейського, коли не світового хліборобського інтернаціоналу.

Організація ведеться по державному принципу, себ-то до союзу можуть вступити реально лише ті хліборобські партії, які існують у фактично незалежних держав. Тому офіційно вступити Україні, наприклад, не можна. Та коли б і можна, зараз нема кому цього зробити. Де-хто з окремих людей і зараз фактично працює в цьому поки слов'янському об'єднанню, але на правах приватних осіб, без прав і без обов'язків. Пробували туди пройти організовано од українців, по-перше, хлібороби гетьманського напрямку, а по-друге «хлібороби» типа Микити Шаповала. Але ні ті, ні другі не можуть там бути, бо перші — монархісти, другі — радянці, а чеські хлібороби — дбають дуже про шире заховання для себе республікансько-демократичного, а на зовень, принаймні одного демократичного принципу. А шюода, бо прозорлива ініціатива чеських хліборобів має велику політичну майбутність.

***

Торговельні відносини між СССР і Чехословаччиною були регульовані договором 5 червня 1922 року. Тепер, як повідомляють чеські газети, обидві сторони виявили бажання де-що в ньому змінити, додавши донього також де-які політичні погодження, аби був встановлений певний *modus vivendi*.

Тому в Женеві між д-ром Бенешем і тов. Литвиновим під час засідання комісії безпеки, було розпочато відповідні пересправи. З чесько-словенського боку було представлено чотири побажання, що мають бути покладені в основу переговорів. Ці побажання торкаються питань, про так звану найбільшу митну сприйнятливість, полегчення транзиту, митної конвенції та встановлення довозного та вивозного контингенту краму. З совітського боку проти сказаних побажань було встановлено певні застереження і ціле питання вислано на вирішення до Москви, а дальші пересправи мають відбуватися у Празі.

Одночасно з торговельними питаннями знову встало на чергу питання про консульства. Раніше совіти вимагали в цій справі так званої взаємности, бажаючи встановити в Чехословаччині таку кількість консулятів, яку чехи встановлюють у межах СРСР, не вважаючи на те, що по населенню СРСР разів 15 більша за Чехословаччину, а по території мабуть таки в 100 разів. Чехи на це не годилися, правильно вбачаючи в цьому бажанні поліпшення умов не торгівлі, а пропаганди, і без того добре налагодженої в Чехословаччині. Тепер совіти од цього одмовилися, і чеська влада має на оці заснувати де-кільки нових консульств, аби забезпечити інтереси своїх громадян, що в значній кількості осіли в різних частинах України, а почасти — в Великоросії та на Далекому Сході. Питання про консуляти буде обмірковуватися окремо від комплексу торговельних питань.

Офіційна газета, «Prager Presse», розважаючи наведені справи, говорить про те, що все це поки що лише підготовні факти, і що згаданий *modus vivendi*, у відповідний час буде змінений визнанням *de jure*. Однак ціла буржуазна преса, що виявляє собою думку урядової коаліції, висловилася проти, гадаючи, що зараз менше всього можна говорити про юридичне визнання СРСР.

***

Як повідомляють газети, дипломатичний представник СРСР при литовському уряді, на банкеті в честь литовської преси у Ковні виголосив гарячу промову, в якій підкреслив між іншим, що Литва має лише одного вірного друга, а саме — СРСР, і навпаки Литва — єдина вірна союзниця совітів. У Варшаві цей виступ большевицького дипломата зробив вражіння ворожої демонстрації проти Польщі, вчиненої перед самим початком польсько-литовських пересправ у Кенінґсберґу. Нам, колишнім громадянам колишньої Росії, виступ цей нагадує старий царський прецедент. Колись, опинившись у такій самій блискучій самотності, як зараз совіти, Олександр III виголосив тоста за єдиного вірного Миколу Черногорського, а цього останнього так само проголосив єдиним своїм вірним союзником. Потім виявилось, що черногорський друг брав що-річну пенсію не тільки від російського, але й од австрійського імператора. А ще далі — де вони зараз обидва, ті друзі та вірні союзники?

***

Європейські монархи комуністам не до вподоби, але до азійських вони мають велику пошану. Цими днями англійська большевицька газета «Sunday Worker» примістила на своїх шпальтах одкритого листа до афганістанського короля. У листі королю нагадується про ту боротьбу, за незалежність, яку він вів 10 літ назад проти Англії, та докоряється, що він гостює в тій державі, аероплани якої бомбардують зараз вагабитів у Аравії, яка нищить незалежність Єгипту, захопила Мекку й Медину до своїх рук, поневолила мільйони індуських мусульманів. — У нас і у вас, — нагадує большевицька газета — той самий спільний ворог — Британська імперія, той самий спільний приятель — СРСР. — А тому, мовляв, слухаймося обидва совітів і борімося проти Англії. Майнула була чутка, що цей лист спричинився до того, що в Афганського короля пропала всяка охота їхати з

Англії до СССР, і що він вирішив з Лондону морським шляхом та через Індію повернутися просто до-дому. Чутку про таку зміну маршруту королівської подорожі приніс «Le Matin», але офіційно вона поки що не підтверджена.

***

Як відомо, большевики, аби спокусити американців на кредити та зробити на них сприятливе вражіння, надіслали до Н-ю-Йорку п'ять мільйонів доларів золотом у натурі, як закладну частку. На американців, що мають зараз золота далеко більше, ніж їм то потрібно, вражіння це не зробило, кредитів большевики не дістали, надій на визнання також, але неприємності мають і то на довго. Справа в тому, що французький уряд, дізнавшись про золотий фонд СССР в Америці, надіслав до американського суду прохання затримати це золото та віддати йому, бо Франція за часи війни купила в Росії золота на 10 мільйонів доларів, депонувала його в державному банку, а большевики засвоїли його як свою власність. З тою самою скаргою на совіти звернувся до американського суду і румунський уряд, бо Румунія, коли їй загрожувала німецька окупація в часи війни, перевезла золото свого емісійного банку до Москви, де воно також попало до рук большевиків. Румуни, між іншим, вказують що большевики за дванадцять літ не змінили навіть на золоті упаковки і що воно й до Америки пришло з румунськими ознаками. Суд прийняв обидві скарги до розгляду. Як і коли буде їх вирішено, поки що не знати, а тим часом большевики втратили можливість користатися привезеним золотом і що-дня втрачають на самих процентах більше як тисячу доларів. Преса вважає, що справу не буде закінчено раніше, як за рік-два.

Observer.

Другий Інтернаціонал про погроми на Україні.

В скорому часі після убивства в Парижі Голови Директорії і Головного Отамана УНР Симона Петлюри, в зв'язку з тим, що убивця С. Шварцбард свій вчинок пояснив, як помсту за жидівські погроми, які наче б уряджував уряд український, коли на чолі його був С. Петлюра — партія укр. соціал-демократів видала в цій справі відозву — резолюцію, скеровану до всіх соціалістичних партій світу. В цій резолюції, крім протесту проти ганебних закидів дано було аналіз подій, що мали місце на Україні в часи революції 1917-1920 р. і зібрано матеріял, яким доведено, що обвинувачення С. Петлюри та цілого руху самостійницького українського в погромництві з боку націоналістичної жидівської та російської преси є цілком безпідставне.

Російські соціалісти через представника рос. соц.-дем. партії Абрамовича внесли до 2-го Інтернаціоналу оскарження, в якому домагалися виключення укр. соц.-демократів з Інтернаціоналу, твердючи, що С. Петлюра та укр. уряд, в склад якого входили укр. соц.-демократи, є відповідальні за погроми жидів.

Представники укр. соц.-дем. партії представили Інтернаціоналов величезний матеріял, яким доводили, що і С. Петлюра і цілий уряд український поборювали всіма засобами, які були можливі, погроми, що мали місце на Україні завдяки загальній анархії, що панувала на Україні, коли Україна була тереном діяльності озброєних дезертирів та недисциплінованих збольшевичених банд.

Комісія меншостей 2-го Інтернаціоналу, ознайомившись детально з представленими обома сторонами матеріялами, ствердила безпідставність скарги, поданої російськими соц.-демократами, а в той же час звернула ува-

гу на загострення міжнаціональних стосунків на Україні і визнала, що партії соціалістичні повинні брати, як найактивнішу участь у визвольних рухах тих народів, які знаходяться в неволі.

26 лютого Виконавчий Комітет 2-го Інтернаціоналу, зібравшись в Цюриху на зборах своїх, де були присутні делегати соціалістів англійських — Гендерсон, Кремпр, Кервут, — французьких — Лонге, німецьких — Крістієн, Мюллер, данських — Штаунінг, Мадсен, бельгійських — Вандервельде та інші, — ухвалив внесок комісії меншовстей, голова якої бельгієць Дебрукер підкреслив, що хоч ціла справа належить вже історії, але все ж на підставі матеріалів поданих обома сторонами можна ствердити, що ніхто не обвинувачує С. Петлюру в уряджуванні погромів.

Представник російських соц-демокр. Абрамович взяв назад свою скаргу і приєднався до вищеподаної резолюції.

«Національний вопрос» в Росії.

Доклад п. Абрамовича 29-ІІ. 1928 в Парижі.

Надзвичайно цікавий доклад по національному питанню в СССР прочитав п. Абрамович — відомий лідер російської соціал-демократичної партії меншевиць. Як відомо, російські меншевиць не сприяють розпорощенню СССР на окремі національні держави і в цьому вони не відрізняються від інших демократичних, псевдо-демократичних та реакційних російських партій, але одно діло не хотіти цього, виходячи в тому з розуміння — хибного чи правдивого — інтересів самих цих народів, а інша справа — боронити цілість Росії в інтересах пануючої російської нації.

Абрамович останнім ні в якому разі не грішить і тому його доклад представляє не аби який інтерес, в порівнянні з тими численними, як гриби в дощі, докладами різних р-деків та с-рів.

Першу частину свого докладу присвятив Абрамович аналізу самого національного питання, його природі, походженню та історії. На думку докладчика, національне питання таким тяжким до рішення являється тому, що багато в ньому є від психологічних переживань, а дуже мало від рацію, від розуму. Соц.-демократія довго грішила не визнаючи його вартості і характерним, на перших порах її знайомства з цим питанням, являється так званий національний нігілізм — звичайне невізнання його існування. Як той герой чирківських «Євреїв», соц.-демократи говорили: «нема національностей, ні німецької, ні французької, ні якої іншої; є тільки буржуазія та пролетаріят».

Але дуже швидко європейська, а значно пізніше російська соціал-демократія примушена були життям зустрітися, познайомитися і взятися за вирішення цієї проблеми.

Австрійські соц.-демократи, як Карло Реннер та Отто Бауер дійсно дали з цієї царини твори, які досі ще не перевірені ніким. Зміст їхнього погляду приблизно такий: досі ще поширеним є поділ націй на історичні та не історичні, але, що-до претензій на державне існування, цей поділ не має жадного значіння. Історичними націями називаються такі, які з давніх давен ходом життя витворили з своєї маси пануючі верстви — аристократію та буржуазію, які, власне, творили історію, тоді як народня маса ціла була тільки зброєю в їх руках. Багато таких історичних націй в ході свого життя губили інколи свої пануючі верстви, чи вони їх зраджували, як то було в чехів та у інших народів і тоді історична нація поверталась в неісторичну, щоб згодом при інших умовах знову витворити свої пануючі класи і взятися до державного життя. Інші ж нації зовсім не мали своєї історії й тільки в наші часи в результаті пробудження до життя політичного народніх низів, ці нації доходять до творення своїх пануючих верств —

буржуазії, як от це ми бачимо на очах на зразок Латвії, Естонії та інших народів, пробуджених до державного життя подіями світової війни.

Пробудження таких націй іде певним шляхом, який до де-якої міри може вважатися типовим для всіх таких націй, до де-якої міри. Законом їхнього розвитку. Спочатку село не активне, інертне, мовчки несе гніт чужо-національного міста, але зі зростом в минулому столітті міст, селянські маси починають емігрувати в міста під впливом розвитку промисловості і скоро стають там переважною більшістю. Спочатку представники таких неісторичних націй зраджують своєму народові, приймають чужу мову пануючої нації, навіть прізвіща свої міняють, щоб не відрізнитись від цієї пануючої нації, але згодом це все змінюється. Шлях денационалізації — це важкий шлях. Важко вивчити мову, звичаї, способи думання чужинців, а потім вже усвоїти собі вищу культуру цих чужинців. Легшим є перекласти на свою мову, хоч спочатку і не дуже розвинену, придбання більш культурних народів. За це береться інтелігенція, яка в боротьбі за своє існування з інтелігенцією пануючих націй, починає розумити свою силу і значіння як проводиря та учителя темного народу. Селянство, з якого вийшла ця інтелігенція, іде за нею з довірям, бо ж шлях нею показаний далеко легший з погляду заощадження розумової сили. І от починаються перші кроки національного відродження. А як народиться своя буржуазія, свій торговельний клас, то національне питання робиться вже гаслом «вій до свого», «не купуйте у чужинців». І на ґрунті конкуренції, боротьби за існування утворюється національна політика і все, що потрібне для існування як нації історичної того, що ще вчора було етнографічною масою.

Пролетаріат неісторичних, недержавних націй ішов таким самим шляхом, як і селянство, він ішов за своєю інтелігенцією, яка вернулася до нього, не зрадивши своїм пригнобленим верствам, а ставши на ґрунт демократизму, понесла своєму народові придбання сучасної культури.

Докладчик ілюструє роль національної інтелігенції спогадом з історії с.-д. партії Бунду. На початках пропагандистичної праці серед жидівського пролетаріату Литви, партійні діячі починали з того, що учили робітників російської мови, і тоді тільки брались за політичну пропаганду. І коли Бунд нарешті звернувся до робітничих мас жидівською мовою, то це мало просто епохальне значіння для успішності політичної праці.

Сучасна соціал-демократія бореться проти всіх форм гніту. А національний гніт — це одна з найгірших форм його, бо вона спиняє розвиток культури.

Але соціалісти до національного питання все ж ставляться по-іншому, як буржуазна інтелігенція. Це пояснює всю історію не як боротьбу класів, а як боротьбу націй (рас). Вона все оперує з поняттям «ідея германської нації», «ідея гальської нації», і т. д. Пролетаріат не має йти цим шляхом в національній боротьбі, він не мусить губити класової перспективи. Тому і не може бути за всяку ціну гаслом: «скільки націй — стільки й держав». Соціалізм не дає, правда, єдиної відповіді на національні стремління, такої яку — завжди і скрізь треба було б прикладати. Соціалізм шукає гармонії в задоволенню всіх стремлень людства-національних, економічних, політичних та інших. І коли ця гармонія може бути досягнена в самостійності — соціалісти йдуть до самостійності, а коли цього не вимагається життям, то соціалісти висловлюються за інші форми вирішення цієї проблеми. Але у всякому разі сучасний соціалізм стоїть на визнанні права кожної нації на самоозначення. Кожна нація поступає так, як того вимагає воля її дійсної більшості, висловлена шляхом демократичного волевислову, а міжнародній соціалізм, стоячи на праві кожної нації здійснювати свою волю, зобов'язується не заважати цьому здійсненню способом насильства. Він може співчувати або не співчувати такому чи іншому вирішенню даною нацією питання, але він зобов'язується не допускати над нею збройного насильства.

Як-же стоїть справа з національним питанням в ССРСР?

Большевики дійсно багато зробили позитивного в цьому питанні, але

дійсного самоозначення вони не перевели в життя, бо хоч вони й кажуть, що кожна нація має право вийти з союзу ССРСР, але в дійсності керуються вони рецептом Ларіна: «Ану, лиш спробуйте вийти!»

В ССРСР маємо «казенне поощрення націоналізму», але права на самоозначення немає. Провадиться подвійна тактика підбдьорювання та пригнічення, тактика розпалювання апетитів та глуха шовіністична боротьба і тому одночасово зростає і бажання націй визволитися і зростання великодержавного великоруського шовінізму. Коли ССРСР докотиться, як то нам видається — каже промовець — до «бонапартизму», то там почнеться страшний національний гніт, і тоді Росію жде доля Австрії, себ-то національної ворожнечі, а згодом і розпаду. Коли ж цей бонапартиський устрій не справиться з центробіжними стремліннями, то на території ССРСР повстане зразу-ж сила окремих національних держав, які стануть на ноги при допомозі сторонніх інтервенціоністичних сил і тому самостійними будуть — на думку автора — вони тільки по назві. І той і другий хід справи докладчикові не подобається і він апелює до демократії. На його думку демократія мусіла-б йти до полагодження національного питання ССРСР, в разі, коли вона буде мати впливи на хід подій, таким шляхом:

- 1) Не займати тих народів, що вже відокремились від ССРСР,
- 2) Не вживати насильства над тими, що захочуть відокремитись,
- 3) Боротись за повну національну волю тих малих народів, які не побажають виходити зі складу майбутньої держави, в яку перетвориться ССРСР.

Це спосіб вирішення національного питання в ССРСР демократичним шляхом. Звичайно, що з ним всі не погодяться. Одні нас будуть називати національними зрадниками, інші — імперіялістами, але всіх на цьому об'єднати не можна.

Треба признати, — що позиція докладчика була настільки об'єктивна, і демократична, що ледве чи найдуть такі, які кваліфікували б її імперіялістичною. Боїмося ми тільки, що докладчик занадто самітний зостанеться на своїй позиції і голосу його не буде чути за тими російськими голосами, які всіх, хто йтиме шляхом, вказаним автором, тавруватимуть іменем національних зрадників.

Нехай би автор прислухався до голосу п. Вишняка з «Днів», який і сам 2-ий Інтернаціонал в національному питанню поділяє на дві групи. Одну, яка визнає самовизначення, бо їй нічого губити, та другу, яка не визнає, бо їй є що губити. Згідно Вишнякові, як бачимо, в самому інтернаціоналі є представники націй — рабів — і націй — рабовласників.

Ів. Г — і й.

В радисні дні.

(листи з Румунії).

В Гавані.

Святкування 10-ої річниці з дня проголошення незалежності відродженої Української Держави відбулося в громаді українських емігрантів зосереджених в Гавані (коля Пітешт—Румунія) в неділю 29-го січня 1928-го року, в салі ідальні при текстильній фабриці, де працює коло півсотні українців, майже виключно бувших вояків Армії У.Н.Р. —

Значна кількість з них бувші старшини, з яких певна кількість займає посади підручно-адміністративні, а решта стала кваліфікованими робітниками — ткачами.

Громада складається зі свідомого і досить високого інтелектуально елементу, що надає і самому життю громади характер свідомої свого становища і завдання політичної еміграції.

При громаді функціонує бібліотека, хор мужеський і мішаний, недавно організувався хор танцюристів, які під проводом пані В. Радзівської, роблять вправи українських національних танців.

Свято почалося коло 2-ої години дня. Сяля прикрашена українськими та румунськими прапорами. На чільній стіні, портрет св. пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри, повитий терновим вінцем і декорований великим жовто-блакитним прапором. На другій стіні, такого-ж розміру, портрет Тараса Шевченка, те-ж оповитий українським прапором. Обидва портрети-бюсти виконані тушем роботи українського емігранта-старшини п. Маковкіна.

Свято відкриває Голова Громади п. Гриць Олександрів, бувший старшина Армії У.Н.Р., палкою промовою.

«В сей світлий і радісний день всім борцям за Волю України гукнемо «Слава»,—кінчає свою промову Голова Громади,—«а одночасно з цим, схиливши низько чоло, згадаємо також і про тих, що полягли за волю Батьківщини. Хай пам'ять про них вічно живе між нами, а діло й смерть їх послужать прикладом того як кожний має любити Україну, жити для неї і вмерти за неї».

Промовець пропонує вшанувати їх світлу пам'ять вставанням. Всі встають. Хор, під керуванням інженера С. Радзівського виконує гімни: спочатку український, а потім румунський.

Далі С. Паламарець виголошує реферат, в якому послідовно характеризує перебіг подій і ролі окремих угруповань та осіб з українського суспільства, які підготували акт 22-го січня 1918-го року.

Закінчує він свій реферат зачитанням статті С. Петлюри: «Пам'яті полеглих за державність», надруковану в 15-му числі «Трибуна» за 1926-й рік. Статтю цю докладчик вважає за заповіт покійного Симона Петлюри. Завмірають оплески і хор співає «Журавлі» і «Заповіт».

Після цього пані Е. Паламарець декламує присвячений святові вірш Дмитра Геродота: «Тернистий шлях». Присутні зустрічають декламацію гарячими оплесками.

Далі слово забирає виконуючий обов'язки Голови Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії В. Трепке, який прибув на це свято до Гавани. Вітаючи Гаванську Громаду, в імені Українського Комітету і Місії У.Н.Р. промовець розгортає перед аудиторією окремі сторінки української історії, підкреслюючи як протягом цілої епохи, починаючи від Богдана Хмельницького і до наших часів московські уряди: спочатку царські, потім імператорські і далі демократичні різних відтінків від Мілюкова до Керенського, і нарешті большевицький, всіми засобами, в самий варварський спосіб, нищили культуру, віру, мову українську, ламали душу українського народу.

Мов продовження промови лунають далі певні і бадьорі слова національного гімну: «Ще не вмерла Україна», а далі «Ми гайдамаки».

Після цілої низки декламацій, які чергуються зі співами хору, оголошується коротка перерва. Під час перерви, присутні обмінюються жвавими, розмовами на сучасні терми, згадують минуле та різні епізоди з визвольної боротьби. Тимчасом сяля знову перетворюється в ідальню, де за довгими столами сіли присутні за спільну вечерю.

В. Трепке виголошує вразившу за Заступника Голови Директорії і Головного Отамана Андрія Лівичького та за цілий Уряд У.Н.Р.

Лунає загальне: «Слава».

Після цього виголошує промову п. Дробіт. Він підкреслює необхідність тісної єдності і зміцнення лав навколо Уряду У.Н.Р.

Громада доручає В. Трепке скласти і передати привітання на імя Президента А. Лівичького.

Далі виголошується ще ціла низка гарячих патріотичних промов.

Зміст цих промов можна звести до такої формули: «Всі ми готові, на заклик нашого Уряду, зби стати зі зброєю в руках в лави активних

борців за визволення Неньки-України, або зайняти в державному апараті, при його відбудові, те місце, яке для кожного визначить Уряд У.Н.Р.»
Настрій бадьоро-піднесений.

— Закінчується свято виконанням національних танків, з яких новинкою серед тутешніх українців є гуцульський «аркан».

***

В • Ж у р ж і .

29-го січня, в 11-ть годин ранку, вся українська колонія Журжі зібралася в театральній салі фабричних робітничих мешкань. Театральну салю було наново вибілено.

Свято почалося панахидою по бувшому Головному Отаманові Симоні Петлюрі та по вояках, що загинули в боротьбі за волю України.

Потім було відслужено молебна «за Уряд Український на вигнанню» та «за поневолений український нарід».

Ці слова, що дуже часто повторювалися під час молебна на чужій мові, робили дуже зворушуюче вражіння і викликали сльози на очах присутніх. Де-хто плакав.

Після молебна пан-отець Стефаній — настоятель церков у Журжі — сказав чуле слово, в якому порівнював сучасні страждання українського народу під Московщиною з минулим турецьким ярмом, яке століття давило народ румунський.

«Україна, як і Румунія, закінчив пан-отець, буде вільною та щасливою». Полковник Г. Порохівський, дякуючи пан-отця, за зворушуючі слова, підкреслює, що ті симпатії, які має румунський нарід до українських вояків-емігрантів, викликають в серцях останніх почуття глибокої вдячності. Гостинність, яку знайшли українські вояки в тяжкі для себе часи, мусить в майбутньому, коли всі ми будемо вдома, спричинитися до доброзичливого та мирного співжиття двох сусідніх народів: румунського та українського.

По закінченню служби Божої, всі присутні зайняли місця за столами.

Гн. Порохівський виголосив привітальну промову, в якій підкреслив ті здобутки, які придбав український народ з початку революції до 22-го січня 1918 -го року і після цієї дати до сучасного менту.

Намалювавши далі картину теперішнього стану України, промовець зазначив, що наближається уже час повного визволення її від Москви.

Слова промовця покриваються гучними вигуками: «Слава».

Потім шеф групи поручник Василь Мельник відчитує реферат, присвячений визвольній боротьбі України.

На гарно й з почуттям виголошений реферат всі присутні відповідають національним гімном: «Ще не вмерла Україна».

Під час загального обіду, в якому, крім бувших вояків, приймали тако-ж участь їхні жінки та діти, виголошувалися промови та здравиці: за український нарід, за Головного Отамана, за Уряд У.Н.Р., за військового міністра та інших.

Коло 5-ої години, полковник Г. Порохівський, подякувавши всіх за патріотичні почування, а шефа групи поручника В. Мельника та його найближчих співробітників поручника О. Коряка та портупей-юнака Войтецького за гарно улаштоване свято, від'їхав.

Під час святкування, громада в Журжі передала, зложено нею, писане привітання до Заступника Голови Директорії та Головного Отамана Військ і Флоти У.Н.Р. Андрія Лівницького.

***

Десяту річницю з дня проголошення незалежності відродженої Української Державности Українська Громада, що оселилася в районі Бакеу, святкувала в неділю 29-го січня.

Парастас по світлій пам'яті Головному Отаманові Симонові Петлюрі та по вояках, що загинули в боротьбі за велью України, було відправлено в церкві села Ізвор, куди спеціально для цієї мети було запрошено з Бакеу пан-отця Бужора.

Патріотичний настрій наших людей, які прийшли помолитися за своїх менш щасливих товаришів, справив на пан-отця Бужора велике вражіння і він, після урочисто відправленого парастасу, під час якого співав український хор, звернувся до присутніх з надзвичайно чулою і теплою промовою.

З неї виявилось велике знання пан-отцем не лише історії України, але й історії її визвольної боротьби за останні 10 років. Згадавши про давніх українських гетьманів, а з окрема про Богдана Хмельницького та Мазепу, а також про ті приятні взаємовідносини, які панували в свій час між українськими гетьманами і Господарями Молдавії та Валахії, пан-отець Бужор висловив велике задоволення, що нащадки та однодумці великих будівничих України знайшли гостинність і приют на теренах його Батківщини Румунії.

В імені громади в Бакеу дякує пан-отця С. Коханенко, а в імені Громадсько-Допомогового Комітету автор цих рядків, який, по дорученню Комітету, прибув на свято в Бакеу.

З церкви, вся громада, разом з пан-отцем, пішла до власної хати Голови Громади, бувшого українського партизана Грицька Шлопака. Тут і відбулося свято: на чужій землі, але у власній хаті. І це надавало самому святові особливо урочистої інтимности. Чільний кут хати було прикрашено квітчаним зеленим великим тризубом — роботи українського емігранта Наума Покорського.

Почалося свято виконанням національних гімнів: українського, а потім румунського.

Тут пан-отець Бужор, до речі кажучи, дуже гарний промовець, знову звернувся до присутніх з коротким і змістовним словом.

Закінчується свято спільним обідом цілої громади, який сервірується в тій-же кімнаті. Коли всі зайняли місця за столами, автор цих рядків зачитав відповідь відзступни ка Гелови Директорії та Головного Отамана військ і флоти У.Н.Р. Андрія Ливицького, надіслану останнім на листопадове привітання Бакевської групи.

Подяка за виявлені групою глибоко-патріотичні почуття зустрічається загальними оглєсками та голосними вигуками: «Слава Головному Отаманові», «Слава Україні».

Привітавши делі присутніх в імені Громадсько-Допомогового Комітету та Української Місії в Румунії, автор цих рядків поздоровив їх з радісним святом незалежности України, подавши широкі інформації про зріст національної свідомости на Україні, про активну діяльність уряду УНР в Європі, про нав'язання спільної акції з представниками Грузії, Азербейджану, Північного Кавказу, Дону, Кубані то-що і т. и.

«Будьмо міцні своєю національною єдністю та вірністю прапорам та Урядові У.Н.Р.» — кінчає він свою промову.

С. Коханенко вислошує здравицю за невтомних українських провідників та за Український Громадсько-Допомоговий Комітет в Румунії. У відповідь на це з усіх місць несеться голосне: «Слава». Настрій у всіх бадьорий, веселий.

Громада просить ще раз привітати в її імені Заступника Гелови Директорії та Головного Отамана Андрія Ливицького, а також Уряд У.Н.Р. яко правдивих і повноправних заступників державної України.

Виглошуються здравиці, льються милі українські пісні і непомітно для присутніх свято затягується до пізньої ночі...

Дмитро Геродот.

Могила Т. Шевченка.

В «Прол. Пр.» від 11 березня с. р. ємішено цікаву статтю п. М. Шарлеманя під назвою «Найкращий пам'ятник поетові». Він пише, що могила Т. Шевченка з 4 дес. землі, які оголошено декретом РНК в 1923 р. державним заповідником, охороняються від руйнування людською рукою, але Тарасова гора цілком не забезпечена від руйнування її природою. Могили оточують великі яри. Лісовий масив, що межує з Тарасовою горою, пологі вирубують й коли його не стане — яри «почнуть працювати», як висловлюється автор, і зникне вся краса місцевости, до якої так линув за життя Т. Шевченко й обрав місцем вічного відпочинку.

Далі автор пише:

«Та не тільки безмежне національно-історичне значіння, не тільки чарівний краєвид місцевости приваблює увагу до горбів та ярів, що їх так багато навколо Тарасової могили. Весь цей район має виключну наукову вагу, він відомий далеко за межами України, як майже класичний зв'язок дислокацій. Тут давні геологічні поклади, починаючи з юрайських, у наслідок горотворчих процесів вийшли на землю поверхню. Ці поклади тут досить високо над рівнем Дніпра й утворюють справжні, хоч і не великі, тектоничні гори. На схилах досить численних ярів можна бачити класичні зразки скидів, фалд то-що. Тут природа розгорнула перед нами одну з таємничих сторінок минулого землі. На цій маленькій території ми маємо справжній геологічний музей у природі. В суміжних місцевостях України ці поклади, що їх, так легко бачити на схилах ярів коло Тарасової гори, залягають глибоко в надрах землі. Канівські дислокації, на думку проф. Лоскарьова, утворилися в зв'язку з насомом Карпат у міоценову добу. Ці дислокації мають зв'язок із зачатковою гірською стягою, що тягнеться від Сандомирських гір Польщі та Мавгишляку за Каспієм, і тому В. В. Різнченко, що детально обслідвав геологічну будову всього цього району, гадає, що горотворчі рухи траплялися тут не тільки в міоценову добу. В ярах довколо могили є кілька великих жорноподібних каменів, так званих саноманських «палайниць».

У Німеччині вже давненько зареєстровано й захищено від руйнування всі ератичні наметні-камені, що свідчать про порівнюючи недавню геологічну добу — льодовиковий період. Саноманські «палайници» Меланчиного яру коло Тарасової гори незрівняно старшого віку. Це справжні пам'ятники природи, які треба кінче зберегти. В нас іще немає, на жаль, свідомого ставлення до цього: коли треба селянинові в господарстві каменю, він простує до Меланчиного яру і відбиває собі добрий шматок «палайници».

Ба не тільки увагу геолога приваблює ця місцевість. Тут не позбавлена наукової вартости й жива природа. З ботаничного погляду цікавий досить великий масив грабового лісу. На сході за Дніпром грабина поволі зникає. Грабові ліси, як гадають, насунулися на нашу територію зі заходу в післяльодовикову добу. Ліс чимало попсовано, але коли його перестати використовувати, він, безперечно, швидко відродиться. Коли дивитися з високого горба, що межує з могилою, то темно-зелені рясні верхівки грабини, що тільки де-не-де порізані ярами, на округлий кучерявий Орловий шпиль, то переконуєшся, що ліс тут не менше мальовничий, ніж

«Дніпро і кручі», ніж «лани широкополі» на полтавському березі. Ліс тут є та складова частина, без якої місцевість втрачала б значну частину своєї природної краси.

Цікаві ці горби й з археологічного погляду. Недалеко від могили на так зв. «Малому Городищі» та на Княжій горі покійний акад. М. Біляшевський знайшов справжній археологічний скарб — пам'ятника перебування людини, починаючи з кам'яної доби.

Загалом коло Тарасової гори ідеально збіглися — пам'ятник безмежного історичного значіння з пам'ятником природи передісторичної доби».

Цілком отже природньо, що українці почали ще в 1923 р. робити заходи що-до розширення заповідника.

З ініціативи секції Охорони Природи С.-Г. Наукового Комітету України було піднесено клопотання, щоб утворити в районі Тарасової гори заповідник ім. Т. Г. Шевченка на площі 1.000 дес. Більшість цієї площі припадає на ліс з Канівського лісництва, а також Тарасова гора з могилою. При заповіднику проєктується заснувати музей та де-які наукові станції.

Цю думку Комітету підтримали: Українська Академія Наук, Укр. Геологічний Комітет, Всеукр. з'їзд ґрунтознавців, Наркомзем, а навіть Всесоюзний Геологічний з'їзд.

Зібрано було усі матеріали, але от уже пройшло 5 років й, мягко висловлюючися словами автора статті, — «справа чогось затрималася», та декрету про великий Шевченковий заповідник немає і досі. Але все ж таки Наркомзем асигнував спеціальні кошти на охорону майбутнього великого заповідника.

Кінчаючи свою статтю, з якої так і б'є любов'ю до української природи й великого генія України — Шевченка й яка не прикрашена, як то звичайно в совітських часописах буває ні «жовтнем», ні «революцією», п. Шарлемань каже:

«Заповідник ім. Т. Г. Шевченка буде найкращим пам'ятником поетові, що дивною інтуїцією прагнув до цієї місцевости за життя й фатально обрав її місцем віковичного супкоюю.

Це буде справжній «нерукотворний пам'ятник».

Того маленького заповідника, що ми його вже маємо на Тарасовій горі, надто мало, щоб ушанувати пам'ять Великого Поета».

Хроніка.

З Великої України

— У Кооперативному Інституті в Києві 5 березня відбулося наукове засідання секції с.-госп. кооперації Науково-дослідчої катедри. Проф. Сенченко зробив доклад про «сучасний та майбутній експорт продуктів скотарства». («Прол. Пр.» ч. 54).

— Експериментальний Інститут цукрової промисловости. Щоб не розпорюшувати роботи над вивченням справ, що стосуються виробництва сировини, Укр. Експериментальний Інститут цукрової промисловости в Києві та Центральний Інститут цукрової промисловости у Москві вирішили організувати у Києві при Укр. Інституті загальний агрономічний відділ, що обслуговуватиме всю цукрову промисловість СССР. Намічено видати 6-ий том записок Інституту й випустити кілька монографій про цукрову промисловість. Інститут у Києві налагодив зв'язок з найбільшими науковими закладами, заходу і Півн.-Америк. Сполучених Штатів. Проводиться листування й обмін думками з видатними вченими цукрової промисловости на заході. Де-які європейські наукові установи, як напр. Берлінський цукровий Інститут ім. Герцфельда, лабораторія Сейра в Парижі, Нью-Йоркський цукровий Інститут — дуже зацікавилися дослідчою роботою Київського Інституту й налагодили з ним тісний зв'язок («Пр. Пр.» ч. 53).

† — Інститут Водного Господарства у Києві намітив цього року вивчити гідро-

логічні обставини Дніпра від острова, що лежить між селами Лоцманською, Каменкою, містом Дніпропетровським та с. Каменським, та ріки Самари, між островом Чаплі та м. Новомосковським в зв'язку із справами рибальства й поширення малярії. («Пр. Пр.» ч. 59).

— «Стародавня укр. музика». 11 лютого в Києві відбувся концерт історично-ілюстрованого характеру «Стародавня українська музика». Деякі речі продемонстровано в їх незміненому вигляді, як напр. уривки з опери «Запорожець за Дунаєм» Артемовського, «Там, де Татрач круто в'ється», С. Воробкевича, а де-які в обробленню сучасних композиторів — М. Веріківського, А. Ревуцького, М. Радзівського та О. Левицького. З форте-піянових творів виконано було: «VI симфонію» Вербицького, «Шумку» на 4 руки Завадського, «Варіяції» на тему «Зібралися всі бурлаки». Що до вокальних номерів, то було виконано: пісню Аф. Филиповича — 1645 р., та інші — з часів пізніших. Зв'язані вони здебільшого з певними історичними особами, як напр. Аф. Филипович, Мазепа, Розумовський. («Пр. Пр.» ч. 53).

— Концерт творів Лисенка у Києві відбувся в салі Всенародньої Бібліотеки за участю оперних артистів Стефанович та Дейнера. Увесь програм складався з творів Лисенка. Вступне слово про музичну творчість Лисенка було сказане поетом Рильським. («Пр. Пр.» ч. 55).

— Концерт кобзарів у Києві відбувся 4 березня. В повідомленні говориться, що в про-

грам входили речі, що їх «досі не співано в Києві». («Пр. Пр.» ч. 54).

— Муніципальний музей у Києві. Свого часу Укрнаука ухвалила організувати в Києві муніципальний музей. У цьому музеї мають зібрати матеріали, що відбиватимуть історію міста Києва за весь час його існування. Музей цей вирішили влаштувати на перший час у будинковій колишньої Духовної Академії. («Пр. Пр.» ч. 52).

— Пам'ятник Коцюбинському. Спеціальна комісія при Наркомосвіті ухвалила оголосити конкурс на проєкт пам'ятника письменникові Коцюбинському. Вроботі комісії беруть участь представники художніх літературних організацій. Пам'ятник Коцюбинському буде поставлено у Винниці. Участь у конкурсі можуть взяти скульптори, як совітської так і західної України, а також всього совітського союзу. Учасникам конкурсу ставиться вимога, щоб пам'ятник відбивав письменника, як художника і як громадянина. Кращого проєкту буде премійовано в 1.500 карб. Пам'ятника мають збудувати на громадські кошти і на відрахування урядових, громадських й професійних організацій. Збір коштів почався 1 березня. Винницький Окрвиконком вже асигнував на спорудження пам'ятника 5.000 карб. («Пр. Пр.» ч. 52)

— У міжнародній Кельнській виставці преси бере участь і Україна. Виставка розпочнеться 10 травня. Вона матиме такі відділи: 1) господарство та преса, 2) побут та преса, 3) література та преса. Ця виставка набірає для України важливого значіння, бо в ній Україна матиме окремий від російського павільйон. Художньо оформлення українського відділу доручено художникові Мелерові. Головою виставочного Комітету є Скрипник. («Пр. Пр.» ч. 60).

* * *

— Нові національні райони на Україні

На засіданні ЦК Нацмен при ВУЦВК, що відбулося 29 лютого під головуванням Буценка, було заслухано доповідь центральної адміністративно-територіальної комісії про дальші перспективи відокремлення національних адміністративних одиниць на Україні. Тепер на Україні є 24 національних райони з 954 радами. Протягом 1928 р. передбачається відокремити ще 7 нац. районів — 2 жидівських, 4 грецьких і 1 німецький разом з 110 нац. радами. («Комуніст». ч. 53).

— Жидівська колонізація. Від 1 до 15 березня тягнувся двохтижневик ОЗЕТ, що мав своїм завданням розгорнути широку кампанію членства. Підчас двохтижневика вийшла одностороння газета ОЗЕТ, присвячена переселенню жидів до Бір-Баджанського району на Далекому Сході. («Пр. Пр.» ч. 52).

— Комісія ОЗЕТ затвердила першу групу в 50 жид. родин для переселення в Крим. Ці переселенці склали колективи: «Єврейський плугатарь», «Праця», «Прогрес», «Заря». («Пр. Пр.» ч. 55).

* * *

— Японці цікавляться Україною. До Києва приїхав секретарь японського посольства в Москві п. Сімада й подорожує по Україні. Секретарь Сімада заявив, що в Японії багато людей цікавиться Україною в зв'язку з можливістю економічних зносин. («Пр. Пр.» ч. 59).

— Контрактовий ярмарок у Києві відкрито 4 березня («Пр. Пр.» ч. 55).

— Всеукраїнська Торговельна Рада розпочалася у Києві 9 березня в помешканні Всеукр. Торг. Музею, як повідомляє «Пр. Пр.» ч. 61. Порядок денний наради такий: 1) чергові завдання торгівлі України, 2) справа хлібного експорту, 3) раціоналізація товаропровідної сітки, 4) весняно-сировинна кампанія. Відкрив нараду Замнаркомторгу України Нурінов.

В промові своїй він зазначив, що адміністративно-господарчі видатки сов. торговельної системи є дуже великі. Їх було знижено на 25,6 відс., що зменшило витрати на утримання торговельної системи на 13.727.000 карб. Але цього не досить й будуть вжиті ще заходи, щоби знижити адміністративно-господарчі видатки, для чого торговельний апарат буде раціоналізований та упрощений. Між иншим Нурінов сказав: «треба відшукати економний, дешевий та найкорисніший спосіб торгівлі». Він звичайно знає, що то є за способи, їх найти не так тяжко, але при удержавленню торгівлі й неприпущенню приватної ініціативи скільки б він не шукав, нічого більше не знайде, як оте «зменшення адміністративно-господарчих видатків», які, як би не були зменшені, все таки будуть так великі, що ото питання, шукання економних дешевих та найкорисніших способів торгівлі все ж буде стояти перед совітською владою. Кінчив свою промову Нурінов — признанням необхідности спеціалізації торговельної сов. системи, зазначаючи, що треба особливу вагу звернути на приготування нових кадрів торговельних робітників. Як видно, Нурінов пом'ятає заповіт Леніна: «Нам нужно учиться торговать», якого гасла, зрештою мусить притримуватися кожна держава, що хоче ставати на ноги. Тільки ж у большевиків не торговля, а «монополія».

— Транспорт укр. біткої птиці з Одеського порту большевики відправили до Північної Америки, а транспорт битих свиней до Австрії через Трієст. («Ізв.» ч. 60).

— Московські с.-г. машини не придатні до роботи. В Ленінграді була переведена проба с.-г. машин, на якій виявилось, що пуги тверського заводу «Старорусский», орловського заводу «Оргум», тульського губсельмаша, та бороно Нижегородського заводу «Красний Молот», є цілкомити непридатними до роботи. Де-які

частини машини зроблені цілкомити без якого-будь попереднього розрахунку». («Ізв.» ч. 60).

— 735 тракторів — остання в цьому сезоні партія — прибули 7 березня до Новоросійську з Нью-Йорку. Вони направлені на Сибір, Волгу, Північ. Кавказ, Центр. та захід. райони, себто до Московщини та в Крим. («Ізв.» ч. 61).

* * *

— Дніпрельстан. Щоб форсувати роботи на гатці лівого берегу, туди перекинули другий 40-тонний крант й це дало змогу закінчити забивання шпунтів. Гатку закінчено. Найближчими днями з лівого берега приборуть усе приладдя, якому загрожує весняна повідь. Аж тепер тільки «докладне нівелювання», як пише «Пр. Пр.» ч. 61, що скінчилося цими днями, показало, що повідь загрожує затопити 82 будинки, між ними й помпову станцію, амбулаторію, ідальні й інтернати. Основним будинкам Дніпрельстану гаткам та електростанії, яку будують, повідь не загрожує — до нас дали той же кореспондент. Дійсно, ще тільки цього бракувало! А шкода тих 82 будинки. Біда червоним інженерам, усе треба докладно робити наперед, а тут «докладне нівелювання» скінчилося тільки цими днями.

— Вибух на Дніпрельстані. 28 лютого на Дніпрельстані в улоговині камнедробильного заводу на правому березі Дніпра, стався вибух. Розірвався камінь від заложеного до нього патрону при ударі молотком. Троє робітників потерпіло. («Пр. Пр.» ч. 52).

— Усе роблять «наглаз». На пленумі Вищої Ради Народнього Господарства в Харькові, в докладі про капітальне будівництво в укр. промисловості п. Тamarin зазначив, що за минулий час у капітальному будівництві було чимало хиб, що виявилось в невиконанні накреслених планів, а також в тому, що капітальні роботи робили без до-

статнього перевірення і затвердження проєктів. Часто будівельний сезон починався пізно. Торкнутися майбутнього будів. сезону, Тамарін підкреслив, що й тепер найбільшче місце укр. будівництва це недостатнє проєктування капітальних робіт. Так замість 100 проєктів, що повинні були надійти на затвердження ВРНГ, поки що одержано тільки 60. Та й якість проєктів дуже недостатня. Між проєктами, що їх розглянула ВРНГ тільки 3 задовольняють технічним вимогам. В дебатах зазначалося, що складання проєктів промислового будівництва коштує занадто дорого, часом становить 3 відс. вартости всієї роботи; зазначалося також про необхідність поліпшення якости будівельних матеріалів («Пр. Пр.» ч. 52). В ухваленій пленумом ВРНГ резолюції по доповіді п. Сухомлина підкреслюється надзвичайно тяжке становище основного капітала в південній металургії, що відстає у своєму розвитку від інших галузів промисловости. («Пр. Пр.» ч. 53).

На українських землях.

На Волині, Холмщині, Підляшшю та Поліссі.

— З церкви — «дом людови». З дозволу центральної влади недобудована в Холмі церква св. Параскеви має бути перероблена на «дом людови». В цій справі приїздила до Варшави делегація. («Укр. Хлібороб». ч. 6).

— Панáхида по Т. Шевченкові в Крем'янци. Заходами укр. освітніх і кооперативних установ м. Крем'янци 11 березня с. р. в св. Миколаївському соборі відправлено парастаса з нагоди роковин Т. Шевченка. Церква була заповнена по береги. Старше укр. громадянство та учні укр. гімназії, були удекоровані жовто-блакитними стрічками. Перед парастасом священник Юрій Іваницький у коротких, але

барвистих словах з'ясував велике значіння для відродження укр. народу творчости Т. Шевченка. Парастас було відправлено на укр. мові протоіереями М. Тучанським, Н. Данилевським, М. Яковлевим і священниками: Ю. Іваницьким і Ф. Ковалевським. Досить добре співав хор під орудою п. Котульського. («Укр. Нива». ч. 26).

В Галичині.

— Укр. гімназіальна молодь перед судом. Пятнадцять укр. учнів, що сиділи до тепер у слідчій тюрмі в Коломиї за «революційну діяльність» в укр. нац. революц. організації, отримали нарешті акт обвинувачення в державній зраді. Між тими учнями є також два сини В. Стефаніка. («Укр. Голос». ч. 9).

— Курс «Сільського Господаря». Краєве т-во «Сільський Господарь» улаштувало для своїх членів 10-денний ветеринарно-годівельний курс у Львові, на якому викладалися в короткій формі цілий ряд лекцій з сільсько-госп. ветеринарії. («Новий Час». ч. 36).

— Процес 17-ти у Львові закінчився. Обвинувачених у забиттю куратора Собієського, в «шпіонажі», то-що — п. п. В. Атаманчука й І. Вербицького — засуджено до повішення. Присуд зробив страшне вражіння на присутніх і взагалі серед населення. Решту обжалованих засуджено на різні терміни в'язниці, частину ж — звільнено. («Діло» ч. ч. 59 і 60).

На Закарпатті.

— Свято Шевченка в Ужгороді. 17 березня в салі міського театру мало відбутися свято присвячене пам'яті Т. Шевченка. В програм мали увійти співи, декламації, промови та деякі сцени з юнацьких років поета. Свято мали урядити укр. т-ва («Русская Земля». ч. 8).

Газетні звістки.

— Як за царя. Один з втікачів з совдепії розповідає, що, хоч Кам'янець-на-Поділлію назвоні набирає укр. характеру, але це лише на зовні. Вправді ж все по старому. Місцевих рекрутів-українців одсилають служити в гліб Московщини, а кадри місцевих військ складають москвичи. («За Свободу». ч. 69).

— Після виборів в Польщі. Вибори до обох законодавчих польських установ скінчилися. Укр. пац. партії здобули разом 35 мандатів до сойму і 10 до сенату. З того числа листа ч. 18 (блок непольських народів) дала 25 соймових і 9 сенатських мандатів («Діло». ч. 59).

— «Комсомол України» з 18 лютого с. р., що виходить у Харькові подас дуже цікаві відомості про так звані «Політшколи». Большевики жаліються, що робітники, які мусять обов'язково ходити до них, не ходять на курси, напр., на заводі ім. Петровського записано на курси біля 1.000, а відвідує їх ледве біля 30 відс. і то не регулярно. Анкета, що була переведена редакцією згаданої газети, дала дуже інтересні результати; виявилось повне незаінтересовання цими школами, натомість великий інтерес професійними школами. Так прививаються ідеї комунізму — навіть серед основних большевиків — пролетаріату.

— Нещодавно Скрипник, Наркомпрос України, зробив відчит, на який було закликано представників комуністичної молоді літератури, журналістики, публіцистики то-що. Метою цього виступу «масгитного» державного мужа було вилити свою душевну незадоволеність за те, що література українська мало має спільного з комуністичними ідеями, а навпаки більше орієнтується на старі традиції її. Одчай Наркомпроса, що боїться перед Москвою, дійшов до того, що він умоляв молодих «культуртрегерів» — «мати більше червоної

крови у жилах». Чи допоможе цей виступ Скрипника — хто його знає, але він є очевидним доказом, що чужі ідеї нашій психології прищепити не можна навіть протягом десяти літ панування.

З життя

укр. еміграції

У Польщі

— Панахида по Т. Шевченкові у Варшаві. 18 березня відбулася у Варшаві в митрополітальному соборі на Празі панахида по Т. Шевченкові, яку відправив о. архимандрит Дамаскін в служенню з численним духовенством. Перед панахидою о. архимандрит звернувся до присутніх з словом, що було присвячене великому Кобзареві України.

— Свято пам'яті Т. Шевченка в Варшаві. 17 березня відбувся у Варшаві святочний вечір присвячений пам'яті Т. Шевченка. Вечір цей організував Комітет об'єднаних укр. організацій м. Варшави з проф. Смалъ-Стоцьким на чолі, який було скликано з ініціативи Укр. Клубу у Варшаві. Вечір було розпочато рефератом проф. Р. Смалъ-Стоцького на тему «Джерела ідеології Т. Шевченка». Хор укр. студент. громади під орудою п. П. Доманьчука виконав низку пісень, а між ними — «Заповіт», «Сонце заходить», «Зійшов місяць» та ин. Перший раз на сцені у Варшаві привітала місцева колонія досить артистичні декламації М. Певного і п. М. Морської. Приємне враження справили сольові співи п. Ольхового. Вечір було закінчено співом національного гімну.

— В Укр. Клубі у Варшаві. В леділю 4 березня відбувся в Укр. Клубі реферату проф. Р. Смалъ-Стоцького. Темою реферату була праця в Союзі Визволення України. В образній і жи-

вій промові характеризував референт політичну платформу Союзу Визв. України, економічне та політичне тло праці Союзу, тогочасну ідеологію німців в боротьбі з Англією та ту всебічну мозольну невпинну працю, яку під проводом Союзу переводилося серед укр. полонених в таборах Німеччини, які, як зазначив референт, можна було б сміливо назвати практичним семінаром державного будівництва. Багато місця в рефераті було уделено рівно ж психології укр. мас, психології та характеристичні поодиноких верств німецького народу та тій широкій дипломатичній праці, яку провадив С.В.У. Все це в рефераті проф. Смаль-Стоцького спліталося в гармонійну і образну цілість, яку з великою увагою вислухала численна аудиторія, нагороджуючи референта бурєю оплесків.

— З життя Укр. Студентської Громади у Варшаві. В Укр. Студентській Громаді у Варшаві в останньому часі на суботніх збірках було відчитано шерг нових рефератів, а серед них — реферат М. Волосянка з галузі медицини і п. П. Магика — з галузі укр. мистецтва.

В суботу 10-го цього березня відбувся чайний вечір, на якому були присутні представники чужого студентства: німців, болгар, та білорусів. Було відчитано поезії Франка, Т. Шевченка, Олесья, Лепкого, Лесі Українки, О. Маковая, В. Стека та ин. Більшість поезії було подано і в польському перекладі. Чужинецьке студентство оваційно вітало всі укр. декламації, з якими виступали п. п. М. Лівницький, М. Журавівський, і Є. Чехович. На цій вечірці вдалося організувати укр. і нім. хори, які по черзі виступали з співом своїх національних пісень. Виступали на вечірці і з сольними співами п. Т. Назаркевич і п. М. Шинкарик. Багато було і промов.

11 березня відбулися загальні збори Громади, на яких було заслухано справоздання про діяльність Управи Громади. З докладів

видно було, що життя Громади з кожним семестром робить все нові і нові поступи. Грошовий звіт каси Громади такий: на видатку — допомоги членам Громади — 902 зл. 40 гр. на «Рідню Школу» пожертва — 60 зл., на Шевченківське свято — 30 зл. на викуп укр. цвинтаря в Келіші — 25 зл., на допомогу студентам в Подєбрадах — 50 зл., на бібліотеку — 40 зл. на видатки відділу культурно-освітнього — 246 зл. 76 гр.: на прибутку — допомога від Укр. Центр. Комітету — 1.300 зл. прибуток з концерту-балю — 1247 зл. 53 гр. членські внески — 434 зл. 05 гр.

На цих загальних зборах було обрано нову Управу Громади, до якої увійшли п. М. Лівницький (голова), п. Є. Чехович, п. Гонтар, п. І. Рибачківна, п. Т. Назаркевич та п. Шепшенкевич та кандидатами — п. п. Вігінший, Косач і Маслов.

— З життя в Кракові Заходом Відділу У.Ц.К. у Кракові розпочалися виклади про Україну через Краківську надавчу Радіо-Станцію. В четверг 8-го березня відбувся відчит Редактора п. В. Мурського на тему: «Вєстія Українська і майбутня Росія». В п'ятницю 16-го березня відбувся відчит п. проф. Д-ра Кубійовича на тему: «Географічне положення України». В кінці березня м-ця буде прочитаний відчит п. проф. Богданом Лепким на тему: «До джерел української літературної творчости». Наступні відчити проголосять п. проф. Д-р Зілицький на тему: «Становище мови української серед мов'янських», і п. С. Суходол на тему: «Економічні багатства України ч. 1 (надземні)», та «Економічні багатства України ч. II. (підземні).» Більшість тих рефератів є трансмітована на усі надавчі станції Польщі. Оголошення про них уміщуються у всій радіовій пресі Європи.

В неділю 18-го березня о год. 11 рано відбувся відчит п. С. Суходола на тему: «Маршал Пілсудський як ідеолог державности. чого

саме бракує нам і чого ми мусимо навчитися».

В неділю 11-го та понеділок 12-го березня в одній зі сальКраківського Університету відбулися відчити п. д-ра Донцова на теми: «Чого навчила нас революція 1917-го року», та «Дух американізму». Ціла українська колонія вітала шановного промовця як перед початком так і по скінченню довго не стихаючими гучними оплесками. Відчити п. д-ра Донцова зробили на усіх присутніх величге вражіння та залишили по собі глибокі сліди в серцях.

С. Н----и й.

У Чехії.

— Некролог. Дня 4-го березня 1928 року відобрав собі життя студент Консульського Відділу Економічного Факультету Української Господарської Академії в ЧСР Лєонтій Яковович Тапцюра. Самогубство сталося село 7-ої години вечера на луках села Клуц біля Подєбрад: перший стріл поцілив собі в серце, але, мабуть, зівстав в живих, — тоді вистрілив собі ще подруге в правий спанок.

— Покійний народився 23 травня 1899 року на Великій Україні. Весь час визвольної боротьби приймав участь в шергах Армії УНР, — останній час в ранзі хорунжого. На Україні залишив стареньких батьків, брата та сестру. Два другі його брати перебувають під сей час на еміграції.

— Покійний не залишив жадного допису, але з переглянутої переписки та та з тих балачок, що він вів перед смертю, можна догадуватися, що він розчарувався в житті на ґрунті тяжких ненормальних умовин емігрантського життя та пережитих страхіть останньої московсько-українськ. війни. Непевність положення його після скінчення Високої Школи, — це була остання капля, що переповнила його терпіння: він часто застанаюлявся над тією думкою, що станеться з ним, коли він покинчить Академію?

— Покійний був студентом 8

семестру, пильно вчився та, здавалося, ніщо не віщало сумного кінця! За кілька місяців мав одержати диплом інженера. Не судилося!...

Честь його пам'яті!

— 10-ті роковини кубанської республіки. Громада Кубанців в ЧСР улаштувала 26-го лютого в Празі урочисте засідання з нагоди 10-х роковин дня проголошення Кубанської республіки. Промови виголосили Голова Громади проф. Ф. Шербина та бувш. Голова Кубанського уряду проф. Л. Бич. В перерві учасникам предложено було чай, під час якого виступав кубанський кобзарь п. Теліга (студент Української Господ. Академії в Подєбрадах) та співав кубанський хор під орудою п. Йоржа.

— Смерть П. Кречевського 8-го березня ц. р. після тяжкої недуги помер у Празі у Виноградській лікарні на 49-му році життя б. Голова Білоруської Національної Ради Петро Кречевський. Поховано небіжчика 13-го березня на Ольшанському кладовищі в Празі. На похоронах, окрім членів місцевої білоруської колонії, присутні були також українці і кілька росіяни.

— Укр. Т-во прихильників книги в Празі. На чергових загальних зборах Т-ва 8-го березня виголосив проф. В. Біднов доповідь на тему «Наукові праці В.Б. Антоновича» (бібліографічний огляд). На черговій (щомісячній) виставі українського друку під час зборів виставлено було коло 70 нових українських видань.

— Новий укр. літературний гурток у березні ц. р. заснувався у Празі. На першому прилюдному засіданні гуртка 16-го березня член гуртка д-р В. Сімович прочитав свій український переклад Аристофанової комедії «Жаби».

— Подєбрадський сою з українок не щодавно

організований, улаштував 21-го лютого ц. р. екскурсію до Праги з метою ознайомитися з громадянською працею чеського жіноцтва. По прибуттю екскурсія, як пишє «Zenska Nag. Rada», перш за все поклала вінок на могилу незнаного вояка, після оглянула Жіночий Дім в Дейвиці, Дім учительок на Подолі, Дім для студенток на Виноградах, Притулок і майстерні охорони Жінок на Виноградах, Масариковий Дім для жінок на Жижкові. Велика громадська праця чеського жіноцтва зробила якнайкраще вражіння на українських екскурсанток. Того ж дня увечері Чеська Жіноча Національна Рада разом з Чеським Жіночим Клубом улаштувала для екскурсанток чай.

— Українська Національна Жіноча Рада в Празі відбула свої загальні збори 6-го березня ц. р. Після короткого справоздання за минулий рік про діяльність Ради, яка виявлялася головне в підтриманні зносин з подібними ж міжнародними жіночими організаціями, голова Ради С. Русова ознайомила збори зі становищем Притулку для українських дітей в Штемберзі, який з кінця минулого року було передано в завідування Ради. Далі скарбник Ради пані О. Галаган подала грошове справоздання з діяльності Ради, а секретарка Ради п. І. Лоська відчитала звіт з вечірки, улаштованої на користь Ради. По закінченні звітів з діяльності Ради товариш голови Ради З. Мірна прочитала доклад про діяльність за минулий рік тих Національних Жіночих Рад цілого світа, які входять до складу Інтернаціональної Жіночої Ради..

У Франції

— О мек у р. 10 січня відбулася силами громадян вистава. 25 березня відбулася вечірка присвячена пам'яті Т. Шевченка. Реферат про значіння Шевченкової творчости прочитав п. Гончаренко. Організований для цього свята хор виступав під орудою п.

Заварницького, бандуриста, що вже придбав собі тут популярність виступами на концертах. Бібліотека Громади за останній час значно збільшилася і нараховує в собі до 600 томів.

В Німеччині.

— В Укр. Наук. Інституті в Берліні 23 березня відбулася лекція д-ра мед. Б. Матюшенка на тему: «Санітарна допомога та стан здоровля на сов. Україні».

В Америці

— Свято Шевченка в Йонкерсі відбулося дуже гарно. Програма концерту складалася з промов, співу укр. хору, декламацій. Але центром програму був виступ відомої співачки Саломеї Крушельницької, яка сама собі акомпанювала. Закінчився концерт відспіванням національного гімну. («Свобода». ч. 47).

— Свято Музичної Студії ім. Леонтовича відбулося в Нью-Йорку. Ця студія знаходиться під керуванням комп. Гайворонського. Програма концерту складалася з виступів укр. робітн. хору, дитячого хору, оркестри студії та солових співів. Заля була повна по береги («Свобода» ч. 47).

у Австралії

— В м. Брізбейні перший раз в історії цього міста виставлено було 27 грудня м. р. «Наталку Полтавну» Котляревського. Укр. п'єс тут ще не було і тому вона викликала велике зацікавлення. На виставу прийшли українці, москвини і жиди. Брізбейн є столицею провінції Квінсленду, що має біля мільйону населення. Цікаво одмітити, що і туди доля закинула наших братів, але і там вони не забувають своєї рідної культури і виявляють її чим можуть. Щиро вітаємо пробудження укр. свідомости на берегах Тихого океану. («Діло». ч. 60).

3 Паризького життя.

У вівторок 20 березня в салі Ваграм — в «Club du Faubourg», де перед тисячною паризькою публікою виступають що вівторка відомі політичні діячі, письменники, публіцисти то-що, відбулося зібрання присвячене на цей раз жидівським погромам на Угорщині та справі Шварцбарда. Сяля була абсолютно повна, і то в своїй більшості публікою жидівського походження. Виступали Лекаш, Торес, а потім опоненти, що в більшості склалися з приятелів Тореса.

Перед виступом Тореса говорив Лекаш, який вихваляв нову книжку Тореса «Le proces des pogoms», згадував про погроми на Україні, вказував на нові, що сталися в Румунії, закінчив повідомленням, що в Парижі заснувалася вж. міжнародня ліга проти погромів, до якої закликав вступати присутню публіку. Ця ліга має своєю метою утворення міжнародньої жидівської жандармерії, що мала б своєю метою захищати жидівську людинність від різного роду насильств. Цікаво одмітити, що думка про утворення жидівської жандармерії не нова, бо ж ще у 1921 р. проф. Славінський, тодішній голова Місії УНР у Празі, запропонував в імені уряду УНР і заключив угоду з Жаботинським, чільним представником жидівства, про утворення жидівської жандармерії на Україні. Але Лекаш, підіймає цю думку вже в значно ширшому масштабі, і очевидно з іншою метою. Коли пригадати, що Лекаш ще в Генуї у 1922 р. був особистим секретарем Чичерина, та що під час підготовки процесу Шварцбарда Лекаш так легко, за допомогою большевиків, їздив на Україну, — то тоді можна розуміти думку про таку міжнародню жандармерію, що може служити не тільки цілям охорони жидівської людинности.

Після цього виступив Торес, як звичайно, з своїми гестами та громовим голосом; говорив Торес спочатку про свою книжку та тих, хто дав до неї свої думки: гра-

фину де Ноай, Жюде, Северін, Ельштейна, Лялжевега то-що. Публіка — в більшості його єдиновірці — з захопленням вистуховувала це самохвальство і покривала промовця гучними оплесками. Далі Торес торкнувся справи процесу: настаючи на тому, що С. Петлюра був виєн у погромах, він намагався розбити тезу цивільної сторони та прокурора, а разом з тим, зробити із Шварцбарда героя і надзвичайного ідеаліста-анархіста. Торс увшися далі вже справи «братства і миру», Торес зауважив, що справа ця з часу процесу Дрейфуса зробила величезний прогрес, бо вже та одностайність і колосальна напруженість жидівства цілого свіу підчас процесу Шварцбарда (а цю «мобілізацію Ізраеля» сам же Торес на процесі так старанно опротестовував) є доказом цього прогресу. Він зауважив, що виграння процесу Шварцбардом означає виграння справи цілим жидівством. Добгі оплески були нагородою промовцеві.

Після Тореса виступив редактор «Revue du Siecle» Бернардіні, наш великий приятель, який зауважив, що Шварцбард в супереч твердженням Тореса, не був самотній в справі убивства С. Петлюри, і як доказ зачитав листа Емми Гольдман, відомої анархістки, зв'язаної з большевиками, до Шварцбарда, та показав кліше з самого листа. Це на сялю все ж зробило враження, не дивлячися на її явно ворожий українцям склад. Торес га це одповів тільки, що мовляв Емму Гольдман большевики не пускають до себе.

Дальші промовці — не говорили по суті справи. Вони торкалися лише то жидівства, то справи миру і справедливости, міжнародньої солідарности і т. и. Коли хтось з них щось говорив проти жидів, та сяля буквально ревла і тим зганяла промовця з трибуни.

Але секрет цілого цього організованого иступу Тореса полягає в тому, що Торес ставить свою кандидатуру до Палати в нових виборах, отже йому треба просто популярности, яку і добиваються десяти в такий спосіб.

Г-а.

Україно-Кавказький

Клуб.

— Україно-кавказький клуб «Незалежність». Нарешті зrealізовано думку про клуб, що складався б з представників колоній чотирьох національностей: української, грузинської, азербейджанської та північно-кавказької. Кожна з цих національностей має в президії клубу по два своїх представники. Головування спочиває зараз в руках українського представника п. М. Шумицького. Перешкодою до відкриття клубу був брак помешкання, але нарешті було знайдене помешкання для клубу. Правда, воно не зовсім відповідає всім вимогам клубу, але добре, що й таке с. 18 березня с. р. відбулося офіційне відкриття цього

клубу; офіційна частина його складалася з промови голови клубу п. М. Шумицького, який вказав те велике значіння і вагу існування клубу для справи ближчого знайомства цих народів між собою, а також і спільних виступів в справі боротьби за свою незалежність. Йому відповідали—проф. О. Шульгин, голова Місії УНР в Парижі, і Гайдар Бамат, член делегації Правительства Північного Кавказу на мирову конференцію. Обидва промовці вказували на конечну необхідність спільної праці цих чотирьох народів, як в сучасному, так і в майбутньому. Після того — був відкритий бал, що тягся аж до ранку. Було багато присутніх, не тільки членів клубу, але й гостей-чужинців.

Тепер клуб вже регулярно функціонує щодня. Відкритий він від 2-ої дня до 12 ночі. Адреса його: 21, Rue de l'Odeon. Paris. VI.

З м і с т.

— Париж, неділя, 1 квітня 1928 року — ст. 1. — О. Ш. Казімір Делямар і сучасна французька міжнародна політика — ст. 2. — М. Еремійів. — Україна — Французька «інтрига» — ст. 5. — М. Ш. Французька преса про Україну — ст. 7. — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 11. — Другий Інтернаціонал про погроми на Україні — ст. 14. — І в. Г-і й. «Національний вопрос» в Росії — ст. 15. — Д м. Геродот. В радісні дні (листи з Румунії) — ст. 18. — Могила Т. Шевченка — ст. 21. — Х р о н і к а. — З Великої України — ст. 23. — На укр. землях — ст. 26. — Газетні звістки — ст. 26. — З життя укр. еміграції У Польщі — ст. 27. — У Чехії — ст. 29. — У Франції — ст. 30. — У Німеччині — ст. 30. — В Америці — ст. 30. — В Австралії — ст. 30. — З Паризького життя — ст. 31. — Україно-Кавказький Клуб — ст. 32.

Пилип Черкаський, Hôt. des Ouvriers, Homecourt (M-the et M-lle). France прохає відізнатися Д. Оснача і Г. Бур'янова з Чехії та С. Дубозенка і В. Ільницького з Польщі.

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» (Trousoub). Boite post. № 15. Paris XIII.

Редагує—Комітет.

Адміністратор: Іл. Коєншо

Le Gérant: M-me A. Perdrizet.